CIMELIA
Qu 5382
Qu 5383
Qu 5384
kat.komp.

IV. a. 15½

Hist. 2955.

Kl. c. 21. a. b.

IV.a.15½

Biblioteka Jagiellońska
stdr0014958

Hist. 2955.
Kl. c. 21. a. b.

DE LEGATIONE POLONICA ORATIO

FRAN. BALDVINI I. C.

Ad CL. v. Io. Sarium Zamoscium Legatum Polonum.

LVTETIÆ,
Ex officina Petri l'Huillier, via Iacobæa,
sub signo Oliuæ.
1573.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

41. II. 83.

BIBLIOTH: UNIV:
MAGELLONICAE

Cim. Qu. 5382 –
5384

FRAN. BALDVINI I. C.

ORATIO DE LEGATIONE POLONICA

Ad clariſs. virum, D. Ioannem Sarium Zamoſcium, Legatum Polonum.

Ego verò doctiſſime Sari Zamoſci, propter quandam ſtudiorum ſimilitudinem atque coniunctionem, te inter tuos nobiliſſimæ iſtius Legationis Polonicę principes collegas audebo imprimis cõuenire atque honoris cauſa nominare, quem agnoſco talis tãtæque Legationis decus atque ornamentum magnum eſſe. Nam vel ipſi tui de Senatu Rom. libri eruditiſs. fecere, vt ante annos decem, cùm tu in Academia Patauina floreres, eiúſque etiam regendæ curam tanto cum ſplendore ſuſciperes, vt & clariſs. nomen tuum, & doctrinam liberalem atque perpolitam, & verò veteris illius non modò Senatus, ſed & Reip. Ro. cuius leges & Iuriſprudentiam etiamnum in Andica Academia colimus, admirabilem memoriam admirari ceperimus, ex eoq; tempore laudare nunquam deſierimus. Sed cùm te nunc

ſaluto, tuos ſimul in hac Legatione collegas XII viros ampliſs. ſiue à Senatu ſiue à Nobilitate vel Poloniæ vel Lithuaniæ miſſos, verecundè ſaluto, quibus ego ſingulis, prout eorum dignitas poſtulat & meretur, honoris cauſa appellandis, non vnam orationem deberi lubenter agnoſco.

Neque verò me deterrebit, quod in iis libris eleganter docuiſti, veteris moris legíſque Rom fuiſſe, vt ad Legatos venientes primũ egrederentur Magiſtratus minores, veluti Quæſtores introductos verò eſſe in Senatũ more Maiorũ ab eo Magiſtratu, in quo ſumma eſſet vis imperij atque auctoritas. Ego enim nullas Magiſtratus vllius partes mihi ſumo: ſed interea dum vobis & excipiendis & introducendis & cohoneſtãdis operã dant principes in hoc regno viri, quibus id mãdatum eſt, priuata modò quadam gratulatione, tanquam fauſta acclamatione applaudo venientibus: & vt in illis tuis, quos dixi, Commentarijs docuiſti, quæ Legatis hoſpitij gratia dabãtur, Lautia dicta eſſe: de literis modò cogito, quibus tu nulla Lautia prætuleris aut munera eorũ qui lautiori vos Regióq; apparatu excipient. Quid enim aliud facere poſſum officij cauſa, qui Academia illa noſtra excitus atque excitatus ab ampliſs. atque ſapientiſſimo Regis iam veſtri, Principíſque noſtri opt. max. Cancellario Ph. Huraldo Cheuernio & inter Magiſtros Memoriæ Libellorumque eius Regis relatus, non debeo in hac publica gratulatione mutus eſſe: tametſi in hoc veluti procinctu imparatus

sim ab omnibus ad dicendum præsidiis?

Sed neque oblitus sum Zamosci, quod in illis tuis de Senatu libris scitè tradidisti, Legatos olim per interpretem, sed qui Senatorij ordinis esset, in Senatu auditos esse, Responsumq; accepisse: vt & eo nomine laudasti, quod Gellius, vbi agit de Legatione Athenienſium; quã tres Philosophi nobilis. Oratores eloquentis obiere, refert, eos in Senatu, interprete vsos esse Cæcilio Senatore. Bene habet: & has interpretis partes, si quando interprete vobis opus fuerit, datas esse, illi, quem iam honoris causa nominaui, Cancellario, quem assector. Sed si nullæ præterea sint meæ partes, patiaris saltem, vt cùm arripiam, quod suggessisti exemplum literatæ illius Legationis Athenienſium, cum eo coniungam, & ex Rom. historiæ literarumque memoria, in qua excellis, breuiter repetam alia, quorum non minùs tibi grata erit recordatio, exempla quædam nobilissimarum Legationum, præsertim togatarum, vt comparatio tamen ipsa vestram hodie Legationem multò & nobiliorem & illustriorem esse ostendat.

Fecialium Legationes illas, quæ fuerunt de bello & pace, missas faciam. Non enim id vestra nunc agit. Sarmaticam etiam illam Maiorum vestrorum, quos ex alio veluti orbe Romam venisse ad Augustum salutandum, L. Florus scribit, patiar facessere, tametsi obseruauero, eius temporis fuisse, quo & Magi ex Oriente in Iudæam venerunt ad cunas Regis magni. Sed iam me continebo, Rom.

in memoria antiquiori, quæ non minùs tibi familiaris est, vt ex ea saltem repetam quatuor veluti selecta exempla, & in singulis obseruem Triumviros clariss. quos vbi coniungo, numero XIIviros Legatos nobiles, quibus Antiquitatis illius literæ nullos edunt illustriores: res tamen ipsa & personarum & causæ & actionis comparatio efficere potest, vt illi vobis, potiúsquam vos illis cedatis.

Primum exemplum, quod & ordo temporis & ipsius quoque nostræ iurisprudentiæ memoria nũc mihi suggerit, dicam esse, cùm tres iurisconsulti maximi à Romanis in Græciam missi sunt ad leges petendas: quæ fuerunt veluti priora capita XII. Tabularum, quibus operam damus in schola iuris. Dico illos veluti Triumviros legum quęrendarum, Sp. Postumium Album, A. Manlium & Ser. Sulpitiũ Camerinum. Addo, comitem iis & interpretem datum & adiunctum fuisse Hermundorum Ephesium, qui & propterea statuam deinde Romæ meruerit, pulsum quidem illum sua Epheso, sed virtutis causa: tantóque propterea magis Romæ exceptum magno cum honore. Non enim eo tempore virtus & doctrina toto orbe pulsa exulabat.

Ecce Zamosci, quales ex illius Antiquitatis memoria imprimis excito tibíque sisto Legatos: neque cùm eos indicaui, quid velim, ignoras, neque tibi veteris historiæ perito necesse est, vt pluribus verbis dicam, illos non modò veterem Gręciam totam peragrasse, vt ab Athenienſibus & Lacedæmoniis se-

legerent Solonis Lycurgíq; leges, ſed & illam Italię partem (nam & id Halicarnaſſæus teſtatur) quæ iam tum magna Græcia dicebatur, vt à Thuriis Locríſq; recentiores leges Charondæ atque Zaleuci repeterent. Egregia profectò Legatio. Sed veſtra maior, nec tamen diſsimilis. Nihil enim inter Regem & Legem intereſſe debet. Non exiſtimo, cùm Athenas illi venerunt, tam corruptos & à legibus alienos Athenienſium mores fuiſſe, quàm paulo pòſt eſſe ceperunt, cùm dictum eſt, Eos ſcire quidem quæ recta ſunt, ſed facere nolle: & Plato adiecit, valde bonum eſſe debere, qui Athenis bonus ſit: verum etſi non minùs negare quã fateri pudeat, quàm corrupti & degeneres nunc ſint Galliæ noſtrę mores, in quã veniſtis ad Regem requirendum, tamen veteres Francorum leges optimas, & ad regnum bene temperandum ſapientiſſime compoſitas etiamnum extare dicam: quas ſi cum Rege (non enim Regem legibus ſolutum petitis) domum referatis, ſi quas veſtris adiungere velitis, quid eſt, cur maior eſſe debeat gloria vel Triumvirorum Legatorum, quos dixi, vel ipſorum x virorum, qui XII Tabulas edidere, quàm XIII virorum hodie Polonorum Legatorum? Ego, qui leges Rom. doceo & profiteor, non debeo fortaſſe Cenſor earum eſſe, quarum ſum interpres in ſchola. Sed magis impudenter fecero, ſi inficier, multa in illis XII Tabulis notari poſſe, quę & noſtræ Galliæ & Polonię veſtrę Iuriſprudentia iure meritóq; repudiauit: neque mihi fuerit

facilius quicquam, quàm id pluribus verbis ostendere, si opus esset, vt comparatio vestram sapientiam grauitatémque magis atque magis illustret. Neque tamen tam aut nobis aut vobis blandiar, vt non agnoscam & in Francicis & in Polonicis legibus multa esse quæ vicissim notari possint, & emendari debeant. Sed id videritis domum reuersi. Illud nunc dico, in vna certè Lutetia Parisiorum, quam videtis, multas Athenas esse videri, neque vobis hic deesse, quod Legati illi Romani Athenis viderunt. Fateor ijs occurrisse Senatum Areopagiticum, qui eo tempore etiamnum florebat. Fateor ipsum Periclem Cimonemque Athenienſium principes tunc vixisse: cum quibus de tota Repub. conferre Legati illi Romani potuerint. Sed an nullus hic vobis Areopagus, nullus Pericles, Cimon nullus occurrit? Faceſſat turba impuræ & colluuies lutosæ & feculentæ multitudinis, cùm qua vobis nihil est rei. Egregios certè aliquos viros, si qui vsquam sunt, credo hic vobis occurrere: &, vt ex togatis multis vnum, qui multorum loco sit, nominem, qui & vobis iam familiariter notus sit, honoris causa iterum nomino, illum nostrum, Regis quoque vestri, Cancellarium, quem iam ante nominaui. Quid dicam, vt cõparationem reliquam pertexam, missos in Græciam esse illos legum quærendarum Legatos, quo tempore (nam & id diligenter ex Chronologia obseruaui) Græcia post extinctum bellum Persicum, dissidio in

testino conflagrabat, & bello plusquam ciuili inter Athenienses & Lacedæmonios ardebat. Sed ne id quidem Legatos deterruit. Et bene habet, (quod & nunc non temere laudauero) illos feciſſe, vt à quibus leges repetebant, ijs pacem domesticam diuturnámque, cùm discederent, relinquerent. Nam & quale tunc fœdus inter Athenienses atque Lacedæmonios ictum sit, recordor, & cum Legatis illis Romam reuersis, latæ sunt XII Tabulę, altam & beatam toto terrarum orbe, & nominatim quidem etiam in Gallia, Hispania, Italia fuisse, Diodorus scribit. Quod cùm dico Zamosci, non dissimulo, quid nunc vel à vestra Legatione speret Gallia, vel post discessum quoque vestrum expectet à vobis: vt concludam, quamuis biennium in sua siue Legatione siue peregrinatione Triumvios illos Legatos consumpsisse, in Historia obseruauero, tamen vos, etsi ne quartam quidem eius temporis partem impendatis, & multo plus terrarum interea emetiamini, & maioribus difficultatibus iter vestrum obsessum esse videatur, maius quippiam effeciſſe, quod & Gallię & Poloniæ & Europæ vniuersæ prosit. Quo nomine, qui annuli, quæ statuę, quæ potestates & dignitates vobis non debebuntur? Tu Zamosci (nondum enim discedo à libris tuis, quorum suauissima lectio me retinet) in ijs docuisti ex Plinio, ijs tantum, qui Legati ad exteras gentes ituri essent, annulos publicè datos fuisse, quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Sed

vobis domum reuertentibus, quæ poterit Gallia honoris insignia, etiam conferet. Tu ex Cicerone tradidisti, eorum, qui ferro in Legatione essent interfecti, mortem, statua ex S. C. posita, honoratam fuisse. Vobis verò hac Legatione potiusquã vita præclare functis, maiorem statuam multo magis ponendam esse, omnes boni censent: vt & positam fuisse dixi Hermundoro Ephesio, Legatorum Rom. de quibus agimus, Comiti & interpreti. Denique ex Liuio obseruasti, Legatos illos, postea x viros, legum x t i Tabularũ latores, creatos esse, vt pro Legatione tam longinqua (sicuti Liuius ait) præmio esset honos. At nos vobis pro præmio vestrę Legationis dicemus deberi Regis ipsius, quem hinc aufertis, informandi, docendi, instituendi curam: vt in consilio nunquam ab eius latere discedatis.

Venio ad secundum exemplum illustrium Legatorum: dico illam, quam tu laudasti, vt dixi, & quam Plinius vocat nobilem Legationem trium Sapientiæ procerum: dico tres illos Philosophos, quos Athenienses prope trecentis post superiorem Legationem annis Romam miserunt, deprecandæ quidem mulctæ cuiusdam causa, sed cũ accessione grauioris Disputationis de Iusticia & iure. Scio humilem alijs, & prope scholasticam Legationem posse videri. Sed tu Zamosci, & tui ordinis homines literati, & quicunque Philosophiæ honore delectantur, illius memoriam colunt: & ipse (vt scis) ipse Cicero tanti hanc historiam fe-

cit, vt de ea ſuum Atticum ſtudioſè conſulue rit. *Quibus* (inquit) *Conſulibus Carneades & ea Legatio Romam venerit, ſcriptum eſt in tuo Annali. Hoc nunc quæro, Quæ cauſa fuerit? De Oropo, opinor. Et, ſi ita eſt, quæ controuerſia: præterea qui eo tempore Athenis πολίπκοι præfuere illuſtres.* Idem in ſuis Tuſculanis, *Adoleſcentibus (inquit) Lælio & Scipione Stoicum Diogenem & Academicum Carneadem video ad Senatum ab Athenienſibus miſſos eſſe Legatos. Qui cùm Reip. nullam vnquam partem attigiſſent, eſſetque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius, nunquam profectò Scholis eſſent excitati, neque ad illud munus electi, niſi in quibuſdam principibus, temporibus illis, fuiſſent ſtudia doctrinæ.*

Tuum eſſet Zamoſci, quod Cicero tuus hic quærit, & prope ignoraſse videtur, exponere, qui & tertium Legatum philoſophũ nominaſti Critolaum Peripateticum. Cauſam Legationis illius totam tenes, & meminiſti, Athenienſes, qui Romanis tunc parebant, paulò antè ſubacti ab Aemilio Paulo, talibus deprecatoribus propter literas & doctrinam gratioſis vſos eſse, vt remitteretur mulcta quingentorum talentorum, irrogata propter Oropum ciuitatem in Attica direptã: & ſcis tales Legatos in Senatu auditos Cęcilio interprete, impetraſse, quod volebant: quod non modò Gellius, ſed & Pauſanias ſcribit. Sed quid eſt ea tota in re Zamoſci, quòd ad gloriam & amplitudinem veſtræ Legationis accedat? Non ſupprimo quod extra

Senatum maiori de re, quàm de Oropo, disputarũt. Vellem verò, quid tunc Diogenes Stoicus, ex sua porticu, quid Critolaus Peripateticus ex suo Lycæo, Romæ protulerit, dicere possem. Sed non nisi de Carneade Academico narrant veteres scriptores: ocioseˋ illum disseruisse vel potius declamasse ad inanem ingenij ostentationem, modò pro iusticia, modò contra iusticiam, idque non Athenis, sed coram Catone Censorio. Si dixero futilia & obtusa & inania fuisse argumenta, quæ retorsit contra iusticiam, vereˋ fortasse dixero: sed ne maiestatem Legationis minuere videar, vereor. Probabilius quidem certeˋ, si quid in foro Rom. reprehendere volebat, accusare potuisset, vel legem Voconiam, quam eo tempore Cato laudabat, suadebat: sed qua nihil iniustius esse dixit noster Augustinus: vel Catonianam Regulam de legatis, quæ, cùm scribuntur, non consistunt: vel denique Catonianam iurisprudentiam nouam de indiuiduis obligationibus. Sed fortasse tam acutus non erat Carneades, & altera fuisset hæc παραπρόσβεια, & an laudanda vel in Legatis sit nimia curiositas in aliena Repub. dubitatur. Tu quidem certeˋ Zamosci, si tibi tantum ocij daret Regalis hęc vestra Legatio, & redire velles ad antiqua studia philosophiæ, & iusticiæ patrocinari, facileˋ refelleres, quod pro iniusticia dixisse Carneadem recitat Lactantius: & hanc contra illum causam non minùs grauiter ageres, quàm Lelius

olim vel Scipio in Ciceronis libris de Repub. Quid dicam: quod ex Plutarcho & Plinio didicimus, veniſſe in Senatum Catonem, & cẽſuiſſe, Philoſophos illos Legatos faceſſere debere, quos periculosè ingenio ſuo abuti iudicabat. Non dicam Cenſoria hac ſeueritate prope violatos poſſe videri. Iam enim ſua Legatione perfuncti exuerant perſonam Legatorum, vt ſumerent Sophiſtarum. Sed illud dico, ſi ijs dimiſſis, ea tamen diſputationum earum, quibus Carneades indulſit, memoria Romæ manſit, vt etiam argumentum deinde fuerit nobiliſſimorum librorum de Repub. multò magis ſperare me, vos, cum hinc diſcedetis, eam relicturos eſſe in Gallia memoriam veſtræ & doctrinæ & virtutis & ſapientiæ, vt & magnum veſtri deſiderium relicturi ſitis: & tã cordatam fuiſſe Legationem veſtram omnes boni agnoſcant, quàm ille Cato non illepidè de quadam alia ſui temporis Legatione dixit, Eam nec cor nec caput nec pedes habere.

Tertium exemplũ Legatorum, quod & ex Antiquitate repetere & ad vos referre volebã, eſt illa, quã per Gentes clarã fuiſse dixit Liuius, Legatio Popilij: dico tres Legatos à Romanis eodẽ prope tempore, quo Græci illi Romam venerunt, miſsos cũ imperio in Ægyptum, C. Popilium Lenatem, C. Decimiũ, & C. Hoſtilium. Non valde prędico quod obiter Rhodi fecerunt. Tibi enim, cui clementia & lenitas magis placet, minùs fortaſſe probabitur. Sed

laudare satis non possum, Imperij maiestatem, quo Popilius illius Legationis princeps furentem Antiochum coërcuit, & circulo in arena designato inclusum sic perculit, vt solo verbo coegerit statim Ægypto discedere hunc Tyrannum. Quid? Tam nobilis fuit illa Legatio, vt ipse ipse Daniel multis ante annis eam prędixerit.

Non est, quod hodierno die quicquam simile quęramus in Legatione hac vestra. Sed cùm inter eius principes agnoscam Albertum Lascium, dicam mihi in mentem venire, quod de eius virtute Imperatoria accepimus. Nam vt Popilius ille Legatus Antiochum illum tyrannum imperioso iussu coercuit, sic te illustriss. Lasci, admirabili victoria, Alexandrum Moldauiæ tyrannum totúmque eius exercitum parua manu fudisse, fugasse, ante annos, ni fallor, XII audiuimus. Scito etiam nos legisse, quam, cùm signum pugnę dares & veluti classicum caneres, ad milites tuos habuisti præclaram concionem, professus te iusticię aduersus tyrannidem patrocinium suscepisse, laudánsque exemplum Herculis, qui Diomedem Thracum Regem, quem carnibus & sanguine hospitum equos suos pauisse aiunt, dissectum alijs in pabulum propinasse, proptereáque inter Diuos relatus esse dicitur. Macte noua virtute Lasci, sic itur ad astra.

Sed ne longius discedam à proposito, redeo ad te Zamosci, & laudo quartum exemplum Legationis antiquæ, & (vt Cicero in Lucullo vocat) nobi-

lis: dico eam, quæ paulò plus quàm viginti post superiorem annis suscepta est à tribus, omnium, qui Romæ fuerunt, clarissimis viris, Scipione Africano Aemiliano, L. Mummio Achaico, & L. Cæcilio Metello: qui à Senatu missi sunt ad perlustrandum Aegypti, Syriæ, Asiæ, Græciæ statum. Non temere dixi clarissimos fuisse hos Legatos, quorum duo priores, vt scis, non modò Consulares, sed & Triumphales erant. Alter enim de Carthagine iam triumphauerat, alter de Corintho: cuius etiam euersione sancierat ius violatæ Legationis. Addo verò magnum rursus ornamentum & decus ipsius Comitatus, Panætium Philosophum: quem in hac Legatione Scipionis vnum comitem fuisse ait Cicero. Addunt alij & Polybium Historicum. Hic si ego & te & tuos collegas & totum vestri Comitatus splendorem comparauero, an quisquam me blandiri dicet? Imò verò vt Scipionis illius effigies, quàm & tuus Carolus Sigonius vir doctiss. tam diserte expressit, te delectat, suggeret, quod ille Scipio aliquot ante annis, cùm in Africam venisset missus ad salutandum Regem Masanissam, audiuit, dixit, vidit, & de seipso narrat. Vtinam verò & tu de tuo in Galliam aduentu aliquando idem narrare possis. *Ego* (inquit Scipio de suo Masanissa) *illum de suo Regno, ille me de nostra Rep. percunctatus est: multísque verbus vtrò citrò; habitis ille consumptus est dies.* Quid? Masanissa senex complexus Scipionem adolescentem, quem Regio apparatu exceperat, colla-

chrimauit, & ſuſpiciens in cęlũ, *Grates tibi ago* (inquit) *ſumme Sol, quòd antequam ex hac vita migro, cõſpicio in meo regno & his tectis Cornelium Scipionem, cuius nomine ipſo recreor.* Quos complexus, quas lachrimas, quas gratiarum actiones, antequam ex Gallia cùm eo pignore, quod auferetis, diſcedatis, in hoc Regno conſpicietis. Adde, quid proxima nocte apud Maſaniſſam in ſomnio vidit & audiuit Scipio, & vidiſſe ſe atque audiuiſſe narrat in Ciceronis de Rep. libris. Vtinam nunc in Gallia tibi ſimile aliquod ſomnium occurreret quieſcenti & de Repub. cogitanti. Sed fuimus Franci: fuit ingens Gloria Francorum.

Redeo ad Legationem Scipionis huius in Ægyptum: In ea certè non vidit, vt in Africa, aliquem Maſaniſſam, ſed Ptolomæum Phyſconem, regem prodigioſum: cuius quidem deformitatem dicitur irriſiſſe: ego, inceſtum turpiorem caſtigaſſet, vellem. Fuit tamen Alexandriæ exceptus Scipio à populo prope adorabundo, vt numen quoddam cælo delapſum. Nam & Scipionis faciem, tanquã cuiuſdam Solis, populus ille conſpicere optauit, ſicuti veteres ſcriptores narrant. Id verò nunc tibi in mentem veniat Zamoſci, cùm multò numeroſiorem populum in occurſum tuum & tuorum collegarum effundi vides. Vis illam Scipionis Legationem noua obſeruatione exaggerem? Vt cùm ille ex Aegypto in Syriam tranſiret, non potuit nõ & mediam Iudæam peragraſſe, & vrbem Hieroſo-

lymam salutasse: sic ex synchronismo subtiliori obseruaui, id accidisse eo tempore, quo Simon Maccabæus Dux Iudęorum & Pont. Max. Remp. illam Iudaicam in integrum restituebat: neque Scipionem intercessisse dicam, sed potius conijciã factum eius consilio esse, vt Simon ille missa vicissim Romam nobili Legatione fœdus & amicitiam (nam & libri Maccabęorum eius meminere) contraxerit cum Romanis, & S.P.Q. Romani auctoritate erectum sit non modò huius fœderis, sed & vindicatę à Simone libertatis & patriæ publicum testimonium, & quidem in æs sit incisum, vt ijdem libri indicant. Dixi breuiter, Zamosci, quod volebam de quatuor antiquis illustrium Legationum exemplis, quas alij cùm vestra comparent, & ex comparatione rursus euincant vestram esse tamen nobiliorem. Sunt etiam, qui me reuocent ad exempla minùs antiqua, & magis vestra, hoc est, illustrium Legatorum ex Polonia vestra in Pannoniam, & ex Pannonia in Poloniam, & ex vtraque in Galliam missorum, qui, quod nunc agitur, priores aliquando egisse videantur, sed ita vobis prędisse, vt eos longo interuallo antecedatis.

Annus, vt scis, nunc agitur ducentesimus, si rectè numero, tertius, ex quo tempore, post mortem Casimiri magni, Regis Poloni, venerunt Visigradum in Pannoniam ad Ludouicum non minùs nostrum quàm vestrum amplissimi Legati & Oratores missi ex Comitijs Regni Polonici, Florianus Epi-

ſcopus Cracouienſis,& Ioannes Streleius Cancellarius Regni, vt Ludouicum illum, qui iam antè Rex erat Pannoniæ, ſalutarent etiam Regem Poloniæ, & ad adeundum ſtatim Regnum iampridem illi deſponſum adducerent, reſtitarémque etiam impellerent. Dico autem Ludouicum illum fuiſſe Regiæ ſtirpis Francorum,atque adeo Andegauenſis familiæ & ſanguinis, abnepotem Caroli illius primi Comitis Andium, qui frater fuit noſtri Regis S. Ludouici. Itaque non diſſimilem hodie eſſe cauſam veſtræ Legationis agnoſco. Sed illi duo Legati ex Pannonia, illum Ludouicum. vos XIII Oratores Henricum noſtrum ex Gallia euocatis, nõ modò magnum Ducem Andium, ſed & filium fratémque Regis Franci.

Non diſcedam longiùs, ſi deinde meminiſſe me dicam duarum Legationum ad quærendos maritos duarum huius Ludouici filiarum, quarum alteri Pannonia, Polonia alteri deferebatur: alteráque propterea Legatio in Galliam miſſa ſit ex Pannonia ad Ludouicum fratrem vnicum Regis Franci Caroli V I, altera ex Polonia ad Iagellonem Lithuaniæ Ducem. Sed Pannonicam fefelliſſe doleo, neque iam illius, ne quid infauſti ominis obijciatur, recordari volo. Polonicam verò, quæ accerſiuit Iagellonem veſtrę noſtræque Heduigis ſponſum, magis laudauero, præſertim, quæ ex pagano Chriſtianum fecerit, nedum ex duce Regem. Sed cùm Legatos modò duos, eóſque minùs illuſtres fuiſſe,

lego Vulodicum Pincernam Cracouiensem & Cristinum Præfectum Casimiriensem: quales verò quantique & quot Oratores nunc huc veneritis, cõparo, auguror maius quippiam vel sponderi vel dari. Neque sententiam mutauero, vel si duobus illis adijciantur octo principes Legati ex vestro Senatu, post mortem Vladislai, ad Varnam cæsi, ad eius fratrem & heredem Casimirum accersendum, missi in extremam vsque Lithuaniam. Nam neq; quod petebant, statim impetrarunt, neque ille vocantes statim est secutus. Quid dicam de ea Legatione, quàm paucis pòst annis vicina vestra Pannonia emisit in Galliam ad deducendam Ladislai Regis sui sponsam Margaritam, Regis nostri Caroli VIII filiam? Scio, quàm cum toto suo splendore infelix & inanis propter repentinam Ladislai mortem fuerit. Sed antè tristissimum eius mortis nuncium, quid vidit Gallia lætius, quid splendidius, quàm principem eius pronubæ Legationis Vdalricum Pontificem Passauiensem cùm octingentis Nobilibus Pannonijs Equitibus, & ex Gynecæo Hungarico quadringentis vel matronis vel Virginibus, quæ curribus auratis inuectæ sponsam comitarentur? Tantum tamen abest, vt in eius pompæ splendore quicquam fuerit quod velimus cùm vestræ Legationis ornamentis comparare, vt etiam luctus repentinus oppresserit & dissiparit luxum, quem dixi.

Felicior & lætior fuit, proximo post illius La-

diſlai mortem anno, Legatio Hungarica ad Mathiam Coruinum adoleſcentem ſalutandum Regem, & ex carcere Boemico ad Solium educendum, principe talis Legationis Ioanne Viteſio Varadienſi antiſtite. Idémque dixero & de ea, quam hic Mathias iam ſenex in Galliam miſit ad feriendum quoddam ſanctius fœdus cum Rege noſtro Carolo VIII vixdum pubere? Nam Hungarici Annales teſtantur fuiſſe in Comitatu illius Legationis trecentos adoleſcentes nobiles eadem prope & ætate & proceritate, eadémque tectos veſte purpurea, ſed & equis, qui eodem eſſent colore, inſidentes. Sed nihil moror inanes pompas in quibus vereor ne nimium ſit vanitatis. Non prætereo tamen tertiam illius Varadienſis illuſtrem Legationem, Pannoniæ nomine ſuſceptam, vt ex veſtra Polonia (hæc enim non minùs frequenter alijs nationibus Reges dedit, quàm ab ijs petijt) Rex accerſeretur, cùm poſt mortem Mathiæ Vladiſlaus Caſimiri Poloni Regis filius tanto ſtudio ab Hungaris Rex electus, tanto deſiderio expetitus, tantóque ſplendore adductus eſt ad adeundum Pannonię Regnum. Sed ne ille quidem Varadienſis, ſi viueret, & tres illas ſuas Legationes coniungeret, eas cum vna hac veſtra comparauerit.

Quid plura huius generis perſequar? Ecce properans prætereo Polonicam illam Legationem multò & antiquiorem & magis nouam, quæ ex Gallia quidem, ſed ex Cluniacenſi monaſterio, ante

annes plusquam quingentos regem bonum repetijt, educatione quidem & domicilio prope iam Francum, sed ex Regia tamen stirpe vestri Piasti. Meliori quidem certe iure factiosos illos prę-teriero, qui trecentis pòst annis, ex altero Galliæ monasterio Diuiodunensi euocarunt Vladislaum illum monachum eiusdem stirpis, vt post mortem Casimiri Magni, Poloniæ Regnum nullo bono iure adiret, & Ludouicum nostrum, de quo pòst dicam, vi excluderet, si posset.

Possem & ex Andegauensium nostrorum Francicis monumentis repetere Legationum exempla, quibus Andium Duces accersiti sunt ad Regna adeunda, quæ nunquam non delata & oblata fuere fatali quadam felicitate, Andium Principibus. Sic Hierosolymitanam Legationem laudare possem, quæ Fulconem Andium Principem ad illud Palestinæ Regnum aliquando capessendum, hoc est, ad ducendam filiam & heredem Balduini secundi Regis eduxit: vel si malumus exempla etiamnum similiora, possem predicare Legatos, vel qui Carolum, huius nominis primum Comitem Andegauensem, filium fratrémque Regis Francorũ, & quidem fratrem nostri S. Ludouici, in possessionẽ Regni Siculi & Neapolitani misere, vel qui centum pòst annis, Ludouicũ huius nominis primũ Ducem Andium, & secundæ Familię Andegauensis caput, & Regis Franci fratrem filiumq;, & quidem fratrem illius nostri Caroli v. qui merito Sapiens dictus est,

Regem Neapolitanum appellauere, & in Italiam cũ exercitu proficiſcentem comitati atque ſecuti ſunt. Sed in illis exemplis nihil eſt, quod debeá & velim comparare cũ huius veſtræ Legationis conditione.

Age verò Zamoſci: etſi meum non ſit reſcire eius myſteria, neque quod vel Regius in maximis veſtris Comitijs Legatus dixit, vt electionem, quã impetrauit, impetraret, vel quod veſtro omnium nomine atque adeo vniuerſi Regni veſtri, reuerendiſs. Antiſtes Adamus Conarſcius Epiſcopus Poſnanienſis, dicturus eſt de renunciatione illius Electionis, vel quod, Franciæ & Regis nomine, reſpondebitur, delibare velim, aut alijs dicturis quicquam præripere aut præcipere: tamen, credo, mihi licebit, ecquid cùm de tali renunciatione audiunt homines literati & optimarum literarum ſtudioſi, ex literis illis, gratulationis cuiuſdam ſuæ & fauſtę acclamationis cauſa, repetant, non ſupprimere. Venit quidem certè illis in mentem, quod Suetonius Tranquillus ſcribit, Senatum Rom per Valerium Meſſalam, id mandantibus cunctis, Auguſto detuliſſe cognomen Patris Patriæ, hac formula: *Quod bonum fauſtúmque ſit tibi domuiq; tuæ Cæſar Auguſte (ſic enim nos perpetuam felicitatem Reipub. & læta huic precari exiſtimamus) Senatus tc conſentiens cum Pop. Rom. conſalutat Patriæ Parentem.* Tum verò lachrimantem Auguſtum reſpondiſſe: *Compos factus votorum meorum P. C. quid habeo aliud Deos immortales precari, quàm vt hunc conſenſum ve-*

ſtrum ad vltimum vitæ finem mihi perferre liceat. Relegunt etiam ecquid Iulius Capitolinus ſcribat, acclamatum vno conſenſu eſſe, cùm Senatus duos optimos Imperatores creaſſet Cælium Balbinum & Maximum Pupienum. Recordantur quod Flauius Vopiſcus narrat, cùm Vettius Cornificinus Conſul ad Senatum retuliſſet de nouo Imperatore creando, & placeret Tacitus, qui aderat, Conſularis primæ ſententiæ, quid acclamatum ſtatim ſit ab vniuerſo Senatu: neque non poſtremam eius acclamationis clauſulam lubenter ingeminant, & ſi qua vſquam Echo ſit, ab ea quoque ingeminari volunt: dico hanc, *Quis melius, quàm literatus, imperat?* Obſeruant, quod idem Vopiſcus ait acclamatum quoque eſſe ab vniuerſo populo, *Felicissime Tacite Auguste Dij te ſeruent*: & reliqua adieciſſe, quæ ſolent dici: neque quænam illa ſint, ignorant. Et ne longius abeam, memoria repetunt, cùm Romæ ineunte anno DCCCI electus & ſalutatus eſſet Imp. Auguſtus, noſter Carolus Magnus, auditam eſſe hanc vocem populi acclamantis, *Carolo Auguſto Magno & Pacifico vita & victoria*: vel ſi quæritur exemplum cùm ſua formula multò recentius & prope Polonicum, ex optimis Annalibus Hungaricis obſeruant quoties illud *Feliciter, Feliciter* acclamatum & ingeminatum ſit per vniuerſam Pannoniam, eiúſque omnes & vrbes & pagos & vicos & agros diebus multis, cùm renuntiatus eſset Mathias Coruinus electus Rex Pannonię: vel etiam

cũ eo mortuo veſter Vladiſlaus, Caſimiri Regis veſtri filius, ad illud regnum Pannoniæ vocatus eſt.

Sed ſi mihi licet priuatas meas quaſdam, cũ de Renunciatione Electionis, quam adfertis, audio, cogitationes exponere, dicam, quod eę mihi ſuggerunt, neque affingam quicquam. Non poſſum negare, cùm antè annos tres, Panegyricum Pacati, dictum Theodoſio magno, & agentem quoque de admirabili eius ad imperium cooptatione, referrẽ ad Principem noſtrum, quem Ducem Magnum appellabã, & multa præmonerem de Andiũ antiquis principibus, illud me palam prędicaſſe & literis conſignaſſe, Quotquot olim Andium Principes fuiſſent, fuiſſe quoque deinde *Reges*, *Reges* (inquã) ab alijs Gentibus aſcitos. Quod cũ dicerem, volebã & illud intelligi, ſperari, expectari, quod iam factũ eſſe admiramur, hoc eſt, *Regnum*, ſi non Polonicũ, at certè aliquod, delatũ iri nouo Duci Andiũ: ne non videretur ſaltem præſagiũ quoddã ineſſe meæ illi prędmonitioni. Non enim vel auguriũ vel vaticiniũ dicere volo, qui neque augur ſum neque vates. Sed tã bono euentu confirmatum eſſe, quod in eo genere prædicere videbar, tametſi miror, tamen non poſſum non gaudere. Valeat cũ ſuis fatuis Chaldæis tyrannus illi Tiberius, qui Sergio Galbæ multò antè prædixiſſe dicitur, Eum aliquando deguſtaturum eſſe Imperium. Valeat Iudæus Ioſephus, qui ex vinculis ariolando, ne dicam aſſentando (tametſi non difficilis tunc eſſet cõ-

iectura) Vespasiano Imperium veluti despondit. Ego non alias noui Regnorum sortes, quàm Danielis Prophetæ Oraculum docentis Regna dari atque transferri certa Dei prouidentia, & ex ea religioseˋ vaticinantis de futuris Imperijs. Sed fas mihi fuisse puto, sperare, delatum aliquando iri Diadema Principi illi nostro, quod omnibus antè Principibus Andium delatum fuisse memineram. Nam etsi eo tempore nullum in Europa vacans Regnum occurreret, quod vel probabiliter vel liquidò despondere possem, tamen ne id quidem meam spem infringebat. Non poteram profectò, non audebam, neque in mentem mihi veniebat, animo & spe concipere, atque adeò præcipere, quod iam accidit, neque erat, puto, quisquam, qui tale tantúmque Regnum tam dissitum à finibus Galliæ, tali studio & consensu ignotarum nobis Gentium, tantóque & tam liberali consensu suffragiorum aliquando delatum iri, vlla cogitatione definiret, tametsi fortè interea multi se cùm reuoluerent de Principe nostro illud Latini Regis de suo Aenea,

—Hunc illum poscere Fata
Et reor, & si quid veri mens augurat, opto.

Equidem & sciebam & memineram Gallos Frãcósque olim fuisse etiam veluti Sarmaticos: hoc est, non modò quandam olim fuisse Celtoscythiam, quæ Gallorum in illo Septentrione sedes & colonia fuit: (cuius meminere, Herodotus, Diodorus & in Pompeio Plutarchus): & (quod Liuius scribit) illos,

Pannoniam, Thraciam, Illyricum, ſuis colonijs illuſtraſſe: imò quod eſt apud Tacitum, Boïos & Boïemos, gentes eſſe Gallicas: ſed etiam noſtrum Carolum Magnum, Francorum Regem, Nationibus illis Imperaſſe.

Romanum quidem & Conſtantinopolitanum Imperium, quamuis latè patuerit vſque ad noſtri Iuſtiniani tempora, & Trans Danubianas ſuas Prouincias Coloniáſque habuerit (Nam & coloniarum in Dacia Iuris Italici meminit noſter Vlpianus in Pandectis emendatis) atque hac ratione ad fines veſtros limitéſque Regni veſtri, proximè acceſſerit: nunquam tamen in eo Imperaſſe, nunquam ius dixiſſe. Nam etſi poſt bellum Marcomannicum Marcus Antoninus voluerit Sarmaticam facere prouinciam, vt ait Iulius Capitolinus, non fecit tamen. Vbi verò ad Francos tranſlatum fuit Imperium: ſtatim Slauicas (vt vocabantur) prouincias, quæ Sarmaticæ fuerunt, Francis paruiſſe confitebar, quarum prima & maxima fuerit, quæ Polonia deinde dicta ſit. Occurrebat enim rarus ille, ſed bonus & ſatis antiquus teſtis (ſcripſit enim ante annos quadringentos) Helmodius Lubecenſis Hiſtoricus, qui cũ ſcriberet de ſuis Slauis, ſcripſit non modò Poloniam eſſe magnam eorum prouinciam (neque ſcio antiquiorem ſcriptorem, qui Poloniæ verbo vtatur) ſed & Slauorum gentes, Francorum Imperio ſubiectas fuiſſe tempore Caroli Magni. Verum ne id quidem mihi perſuadebat, fore, vt a-

liquando rursus viderem vel audirem, quod hodie, audio, video. Sciebam, quod in Germania vidi, & vos in vestro itinere vidistis, vt ad Menum, qui in Rhenum influit, esse nobilem vrbem Franco furtum, hoc est, traiectum vadumque Francorum in Galliam migrantium, sic & trans Albim, ad Oderam siue Viadrum, qui Germaniam & Poloniam alluit, alterum non minùs nobile & literata quoq; Academia illustre nunc esse Franco furtum: quod interpretor fuisse veterum Francorum ex Germania in Poloniam migrantium quoddam monumentum: vt & apud Nicetam Scriptorem Græcum lego celebrari Francochorion ad Sauum Pannoniæ. Sed ne ea quidem memoria efficere poterit, vt hoc tempore vel cogitare vel suspicari possem, rursus vestigijs & principatu Francorum hinc illuc migrantium, renouatum iri in illis Regionibus, quod iampridem exoleuerat. Et quis tandem putasset, vt princeps Andicus, fieret etiam Anticus? Anticum dico, vt noster Iustinianus sese inscribit: dico Antes, quos Iornandes Gothus tempore nostri Iustiniani scribebat cum Slauinis ab exortu Vistulæ in Aquilone consedisse, & fortissimos omnium, qui ad Pontum Euxinũ curuantur, à Danubio ad Danastrum extendi.

Non sum oblitus, deficiente quoque stirpe Caroli Magni, illum Hugonem, quem Capetum vocant, cuius Maiores in illa Saxonia regnauerunt, quę Poloniæ vestræ vicina est, non modò Andiũ prin-

cipem, sed & ex Andium principe, Regem Franciæ sensim factum esse: ex quo & beata illa stirps Regũ nostrorum manat. Sed Ducem Andium, filiũ fratrémq; Regis Franci, ex illius Hugonis posteritate, annis plusquam sexcentis pòst, eò veluti reuersurũ esse quodam quasi postliminio, ad adeundum illius oræ Regnum quoddam, & ad Sarmatici Septentrionis cũ hoc Occidente Francico coniunctionem tandiu tamq; longo interuallo interruptam, veluti renouandam, taliq; coniunctione maiestatem vtriusq; regni cumulandũ, quis speraset? Ergo vos, Zamosci, spem nostram atque expectationem etiam superastis: & iuuat exclamare quod est apud optimum poëtam,

—*Quod optanti, Diuûm promittere nemo*
Auderet, voluenda dies en attulit vltrò.

Dixi Andium principes omnes olim ad aliquod Regnum ab alijs Gentibus ascitos esse, & quid inde conijcerem sperarémque de nostro, dixi: sed si ineatur comparatio Regni nunc delati, & aliorum olim delatorum: maius quiddam nunc occurret, quod in prioribus illis simile non sit. Prætereo Fulconem illum Andegauensem Regulum, eius nominis quartum, qui ad Regnum Hierosolimitanũ: eiúsque filium Godefridum, qui ad Regnum Angliæ, asciti esse videntur: sed vterque non nisi veluti dotalis & vxorius Rex fuit, si Rex fuit. Plus habuerit similitudinis, Caroli primi ex Regia Francorum stirpe, Principis Andium, quem & filium & fratrẽ

Regis Franci dici potuisse dixi, ad vtriusque (vt vocabatur) Siciliæ Regnum adeundum electio & euocatio, quamuis Pontificio potissimum beneficio subnixa: vt & illius quoque liberos ad Regnũ Hungariæ & postremò Poloniæ euasisse meminimus. Neq; non cõsideramus alterã illam familiã Regiæ Francorum stirpis, Principatu Andegauensi potitam, ducta origine à Ludouico filio Regis nostri Ioannis, fratre Caroli v. Sapientis, ad Regni Neapolitani possessionem partim Pontificia auctoritate, partim muliebri arrogatione multis annis enixè contendentem. Sed comparationem non admittimus. Non est ergo nouum, Principem Andium, Regem fieri. Nouum potius esset, si non fieret. Sed nouum tamen & insolens esse videtur, quod nunc accidit. nec tamen est omnino, si Ludouicus ille Poloniæ Rex, cuius antè memini, occurrat. Bene est, Zamosci: Etsi dicatur fuisse quidem olim Principum Andegauensium quoddam fatum (vt ita loquar) Regale, sed simul fuisse tandem funestum & prope Tragicũ: excipiam saltem conditionem Regni Polonici. Fateor, toto me & corpore & animo cohorrescere, cũ recordor, qualis Caroli illius primi Comitis Andegauensis fuerit exitus, quale Regnũ, Siculis etiam (vt vocantur) vesperis, hoc est, funestissima Francorũ strage, & barbara Siculorũ fraude cruentatũ. & multò magis cũ cogito, vt eius liberi, nepotes & pronepotes, in Regno Neapolitano, Tragicis parricidijs absumpti desierint: vel etiam

qualis fuerit exitus Ludouici primi Ducis Andegauensis in eodem Regno, & quales in eo ærũnæ posteritatis ipsius. Sed me consolatur, quam excipere me dixi, conditio Regni polonici, quod cũ Hungarico sic delatum fuit Ludouico alteri, illius Caroli abnepoti, vt in eo finis non minùs lætus fuerit, quàm felix principium fuerat

Nihil quidem certe est Zamosci, quod hodierno die ex vestris Annalibus magis repetendum esse videatur: nihil quod magis inculcari debeat, quã quod de eius Ludouici stirpe, designatione, electione, inauguratione, virtute, & felicitate dici potest. Nam & Regij in Comitijs vestris Legati oratio, illius Ludouici Manes veluti excitauit, vt talem suffragatorem & deprecatorem haberet: & iam cepit in ore multorum esse hoc exemplum, quod nuper dolebã à multis non modò nostris, sed & vestris hominibus ignorari. Quid enim dicã Stanislaũ Orichonium in vestro Regno doctissimum & eloquentissimum virum, siue obliuione siue preterirtione quadam videri Ludouici illius memoriam suppressisse. Nam in sua (vt vocat) Chimera, *Cùm* (inquit) *stirps Miesconi monarchæ in Casimiro Magno defeciſſet, Vladislaum Iagellonem ex Lithuania acciuimus*. Atqui post Casimirum accitus fuit Ludouicus ille noster, vt scis, eiúsque filiam fuisse scimus Heduigin illam, quæ Iagelloni nupta fuit.

Hic ego Zamosci, collegam in hac Legatione tnum, Ioannem Herburtum Fulstinium virum do-

ctiſs. atque clariſs. honoris cauſa appellabo, & hiſtoricum egregium laudabo, & in collegio veſtræ Legationis, magnum ornamentum eſse agnoſcam: ex cuius Chronicis Polonicis (quę & Gallia nunc ſic colit, vt ex Latinis Francica fecerit) potiſsimũ didici, quod non vobis, qui ſcitis, ſed alijs, qui ignorant, de illo Ludouico indicare vellem. Ac quidem illud imprimis obſeruaſse me, non moleſtè feres, cùm antea Poloni nunquam Regem creaſsent niſi Polonum, neque vel externum vel pergrinum ea vnquã dignitate auxiſsent, conſuetudinem illam ſuam tã diuturnam primum eos immutaſse (ac feliciter quidem, atque ex re ſuæ Reipub.) vt Francum Andegauenſem, hoc eſt, illum Ludouicum, ſingulari quodam & ſalutari priuilegio veluti arrogarent atque adoptarent. Fuerant antea tam addicti ſuæ nationi, dum ſibi cauent & metuunt à peregrinis, vt cum Tragica morte ſublatus eſset ferus & perfidioſus tyrannus, & totam eius familiam atque ſtirpem merito exoſam haberent, tamen ita ſeſe & electionem noui Regis in ſua Gente cõtinuerunt, vt, Piaſtũ potius quendam hominem ignobilem, ſed virum bonum, prope ab aratro repetere maluerint, quem regendæ Poloniæ præficerent, quàm aliunde alium accerſere: vt & olim Senatus populúſque Rom ſepe ab aratro per ſuos viatores dicitur accerſiuiſſe optimos Imperatores, Dictatores, Conſules: niſi ſi potius cùm illius veſtri Piaſti conditione comparemus quod Diodorus narrat de Ballonymo Rege

Tyrio. Sed & cũ ex posteris illius Piasti Miecislaus Rex Poloniæ, paulò postquam Polonia euecta esset ad fastigium Regiæ dignitatis, factus esset tam intolerabilis tyrannus, ab impotenti vxore deprauatus, vt cum tota sua familia profligatus à populo suo fuerit: succesisset verò non minùs malum, ἀναρχία, cuius tędio & miseria excitatum fuit desiderium legendi noui alicuius Regis: potiusquam tamen alicui vel peregrino vel etiam non Piastico sese daret Polonia, placuit Casimirum, Miecislai illius filiũ, in monasterio Cluniacensi in Francia inclusum atque educatum accersere, & ex secessu illo monastico ad solium paternum reuocare. Adeo Polonia sese addixerat vni illi stirpi Piasticæ. Sed tantò magis Zamoscius, agnoscimus & admiramur, eam post Casimirum à suis Polonis reiectam esse, vt substitueretur Franca Andegauensis, quæ & iam regnabat in Pannonia. Quid dico post Casimirum? Paulò post quã Poloniæ principatus in Vladislao Loctico instauratus pristinam dignitatem Regiam recuperasset, eius defendendæ & vindicandæ causa, viuo & volente Casimiro, illius Vladislai filio, asciti sunt nostri illi Franci Andegauenses. (Non narro tibi Zamoscius, vel tuis, à quibus hęc accepimus: narro alijs, narro nostris, huius alioqui historiæ fortè oblitis.) Nam cũ Vladislaus ille post varios casus, post tot discrimina rerum, pacatam regni sui Polonici possessionem adeptus esset, dicitur, paulo post annum Christi MCCCXX, quo Cracouiæ solenni ritu

coronatus fuerat, generum sibi asciuisse Carolo-robertum, (quem Hungarum vocant, ego Francũ Andegauensem voco) cui filiam suam elocauit, & quem Casimiro filio suo substitui atque succedere voluit. Et verò iam antè expertus erat, quantum & opis & auxilij abs tali socio & fęderato repetijsset ad suę Poloniæ defensionem, præsertim aduersus Boëmos & Prutenos: vt & deinde Casimirus mortuo patre sensit magis atque magis, qualem in illo & ipse fratrem affinem, & Polonia vindicem atque defensorem haberet: quò minùs miremur, ex Casimiri voluntate in Comitijs designatum esse Regẽ Polonię. Habebat Casimirus filiam nubilem, & ea ipse etiamnum erat ætate, annorum nempe x x x. (nã admodũ adolescens vxorem duxerat) vt plures filios susciperе posset: neque ignorabat, cuius periculi esse soleat, designari viuentis heredem alium. Sed nihil potuit aut infringere aut retardare, & Casimiri illius votum, & Poloniæ desiderium: denique videbatur personare Oraculum, quale Rex Latinus audit apud Poëtam,

Externi veniunt generi, qui sanguine nostum
Nomen in astra ferant.—

Nolo mihi fides adhibeatur, si quo studio Carolo Robertus ille & eius filius Ludouicus, designati & substituti sint, & quales iudicio consentientis Polonię competitores etiam Polonos & Casimirianos vicerint, meis verbis dixero. Sed cùm, quicquid illud est, perscriptum diligenter sit & in Hunga-

ricis Bonfinij, & in Polonicis Cromeri veſtri Hiſtorijs, quid eſt, Zamoſci, quod ignoremus, Maiorum veſtrorum erga noſtros illos admirabilem propenſionem. Quid mortuo Caroloroberto ante Caſimirum? Ne quis putet iure quodam quaſi caducario euanuiſſe Ludouici ſubſtitutionẽ: ecce, reuerſum ex Italia victorem rurſus à Polonis expetitum eſſe dico, non modo nulla inuidia, ſed maiori potius ſtudio Caſimiri, talem ſibi etiam in Regno non modò ſucceſſorem deſignari, ſed & collegam dari optantis. Quid dicam, cùm viginti deinde annis ſuperſtes Caſimirus vixerit, nihil tamen interea vel imminutum vel immutatum eſſe de eius & Polonię totius ſtudio erga Ludouicum? Quid mortuo tandem Caſimiro? Ludouicus, vt minimè erat ambitioſus, dicitur liberam Polonis reliquiſſe electionem noui Regis: ſed quamuis competitores rurſus magni & gratioſi & ambitioſi intercederent, nullus tamen Ludouico noſtro prælatus fuit, abſenti licet, & fugienti potius quàm ambienti: ſed neque obſtitit, quæ illi obijciebatur, ignorantia linguæ Polonicæ. Quid multis? Cùm cogito, quàm ipſi etiam Oratores & Legati Poloniæ laborarint, vt reſtitantem impellerent ad adeundum Regnum, tot iam annis, toties, tam conſtanter oblatum atque delatum, venit in mentem quod de Theodoſio canit Claudianus.

Digna legi Virtus: vltrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit, regnare rogatus.

Non temere est, Zamoſci, quod tam multa de Polonorum veſtrorum erga Ludouicum illum ſtudio repetimus. Nam & hodie interest imprimis id meminisse: & qualem comparationem indicare velim, non ignoras. Volo etiam addere, quod non modò ex historia, sed & multò magis ex veteri inscriptione Sepulcri in Gallico monasterio Diuiodunensi, cuius antè memini, obseruaui de quodam Vladislao Regij sanguinis Polono, quem Casimiri propius Sobrino (vt Iuris nostri verbo vtar) fuisse probare possem. Hic vero quamuis auctoritate quoque Pontifica, & dispensatione, quam vocant (nam etsi Cromerus illam defuisse significet, adfuisse tamen probat illa inscriptio) subnixus, & potenti factione armatus esset, & obtenderet exemplum illius Casimiri, qui ex Monacho quoque factus olim erat Rex Poloniæ: tamen non potuit aduersus Ludouicum impetrare, quod tam impotenter affectabat: sed qui fuit erga Ludouicum perpetuus fauor Polonorum, reiecit talem riualem. Quod & te obseruaturum esse non dubito, si quando Diuiodunum nobilem Francicę Burgundiæ vrbem, non multum dissitam ab itinere veſtro forte inuisas, & inscriptionem, quam indicaui, legas, quę incisa in marmoreum sepulcrum etiamnum illic in Epitaphio legitur.

Dixi quo studio Polonia Ludouicum noſtrum elegerit. Sed addo, neque hunc fefelliſſe ſpem & expectationem eligentium, neque Poloniam vn-

quam pœnituisse suæ Electionis. Imò verò hæc illius memorię sacrosanctæ tantum detulit, vt (quod nunquam antea Poloni fecerant, neque vnquam postea fecere, qui mulieribus Regnum nunquam detulerunt) Heduigin Ludouici filiam, Reginam elegerit, priusquam etiam nupta illa fuisset. Quid? Qualis Rex fuerit Ludouicus, & quale sui desiderium mortuus reliquerit, estimetur ex luctu totius Regni. Non mea sunt, sed Hungaricæ historię verba, annos tres vniuersam Hungariam (quod & de Polonia dixero) mortuo Ludouico pullam vestem induisse, totidémque annis luctum regionatim celebrasse. Nusquam risum, iocum, sonum, nusquam vllum interea festiuitatis genus fuisse. Iusticium triennio esse indictum: & interea pueros omnes, tanquam patre orbatos, incessisse gemebundos. Non audeo reliqua addere: quia & quæ iam recitaui, tam magna sunt, vt incredibilia prope videantur. Quid multis? prope dixero, mortuo Ludouico parentes omnes filijs suis indixisse, quod olim Romæ vnus Metellus Macedonicus, cũ Scipio Africanus publico funere efferretur, filijs suis, quos quatuor habuit clarissimos, imperauit, *Ite filij, & funebri Scipionis lecto humeros subijcite: nunquam enim funus maioris ciuis videbitis.*

Quarsum hæc? vt cũ audiamus vos in Henrico nostro alterum nunc Ludouicum requirere, audiãt alij, quid tale exemplum sibi velit, quid spondeat. Dicent alij alias causas eius Electionis, cuius renun-

ciatio quædam est vestra Legatio: ego, qui audio in Comitijs vestris laudatum & propositum fuisse Ludouicum illum, cùm de Henrico nostro eligendo ageretur, dico huius siue lectionis, siue electionis causam magnam fuisse, spem quandam & desiderium recuperandi in Henrico, quod in Ludouico Rege Polonia amisit ante annos ducentos. Tu Zamosci qui & veteres Leges Rom. de legendo Senatu eiúsque conditionibus tam eleganter descripsisti, non nescis plura etiam obseruari in legendo Rege Polonico, quàm in Senatore Romano. Sed vt nihil vos neglexisse credo, sic nihil volo de vestra cautione dicere, aut, quæ ignoro, de Comitijs vestris affirmare. Nam & quod ait poeta, ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura. Sed interea dum vos, dum alij, quibus mandatum est, operam vt dent ne quid Resp. capiat detrimenti, faciunt officium suum, ego vota concipiam, vt non modò spes vestra & expectatio non fallatur fallátue, sed vt cumulatè etiam superetur. Et quia memini, quod scribit Lampridius Constantinum solitum esse dicere, Imperium fato dari: Eum verò, cui id datum fuerit, præstare debere & efficere, vt Imperio dignus fuisse videatur: acclamare audebo nouo Regi, *Spartam nactus es: hanc orna*. si veniendum sit ad eam conclusionem, quæ veluti illi valedicat ad vos abituro: sed quam, si nunc quodammodo refugiam, velim mihi ignoscas. Nam si qua pars huius orationis mihi difficilis fuit, hæc verò postrema multò est difficili-

ma, in qua confligunt affectus prope contrarij, & ex eodem tamen fonte manantes. Vellem quidem certè præiret aliqua vetus formula, qua vterer potius, quàm vllam nouam concipiam. Illud modo dicam, meminisse me, Quis fuerit Franciæ sensus, quis sermo, ante annos CCCLX. cum suum Ludouicum, filium vnicum Regis sui Philippi Augusti vix dimitteret, viuo patre traijcientem in Angliam, ad capessendum Regnum, quod Angli Francis deferebant, reiecto etiam suo Rege Ioanne: nec oblìti sumus quid ante annos CXC rursus dictum & cogitatum sit, cum valedicendum esset alteri Ludouico, etiamnum orbi Regis Caroli VI fratri vnico in Hungariam abituro ad adeundum regnum dotale: vel si ad nostros Andes redeundum sit, non ignoramus quid ante annos prope CCCX. cùm Carolus primus Andium Comes, frater Regis S. Ludouici, Massilia, cũ magna classe solueret, ad Regni Siculi, quod Nothus quidam occupauerat, possessionem adipiscendam: denique quid ante annos ducentos, cum Ludouicus primus Dux Andium, Regis Franciæ filius, frater & patruus, ex Francia cũ exercitu magno discederet ad euincendum Regnũ Neapolitanum, quod illi delatum erat. Videmus quidem certe, quid nunc dissimile sit: sed vt res est solliciti plena timoris amor, ignoscendum est bonis affectibus, siue gaudio propter honorem & dignitatem Principis, siue dolori, propter absentiam, siue lachrimis ex vtraque causa manantibus perfusi

sint: Deuotissimi quidem certe amoris fuisse Suetonius scribit, quod Populus Rom. non solum faustis ominibus, sed etiam modulatis carminibus prosecutus sit Augustum in prouinciam abeuntem: vos verò prædicere melius potestis, ecquò cum noster ad vos, à vobis hinc auulsus accedet, & complexu & applausu & gaudio Polonia tota excipiet aduenientem. An verò, etsi patrem patriæ vobis sponsoribus venire agnoscet, non complecteretur etiam tanquam filium? (nam & patria parens est, vel si sit ex arrogatione) An non simul exclamabit, quod est apud optimum poetam, cuius verbis lubenter vtor,

Venisti tandem tuaq; expectata parenti
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri
Nate tua.
Quàm metui, ne quid Lybiæ tibi regna nocerent.

Denique cũ vobis gratias aget, nonne agnoscet, & profitebitur, quod hic omnes agnoscimus & profitemur vestræ Legationi magnam quandam inesse vim energiámque, vt ita loquar, ἐλκυστικὴν, (potiusquam dicam illecebram) quæ hinc elicit & extrahit quod videmus: quæque possit ab hoc Regno, tanquam corpore, & visceribus ipsis, matrisque sinu reuellere, quod reuellit, & hinc euulsum transferre in ipsam vsque Sarmatiam: tametsi futurum alterius Regni, tanquam corporis, caput? Quid hic dicam? Nihil vel peregrinum vel longe petitum dicere volo. Memini, quod & vestri sciunt, vix vllas vnquã fuisse vehementiores Legationes, quàm ante

annos cxx. fuerint Oratorum Auſtriæ, Boemiæ, Hungariæ, certatim repetentium & maxima contentione repoſcentium Principem ſuum Ladiſlaum poſtumum, quem poſt mortem Vladiſlai Poloni, Hungariæ Rectoris & Regis, totos iam annos XII. Imp. Fridericus patruus retinebat, & veluti inuidebat populo repoſcenti. Sed quid impetrarunt? Nõ dicam, eluſit, ſed earum gentium profectò ardorem reſtinxit & deſideria repreſſit atque remollijt aduerſaria ſiue Legatio ſiue oratio Æneæ Syluij, quamuis Itali, quem Imp. Fridericus miſit ad Comitia, quæ in Boemia Bunſtanię habebantur, vt Ladiſlaum ſuum extorquerent. Syluius enim quamuis non niſi Procopio ſuo collega interprete auditus ſit, cũ verba daret, effecit in Comitijs illis, & impetrauit, vt bona earum Gentium gratia, Imp. Fridericus etiamnum retinere poſſet aliquo tempore Ladiſlaũ illum, atque in Italiam abducere.

Quantò igitur eſſe dicetur veſtræ Legationis maior vis, auctoritas, gratia, eloquentia, denique πειθω admirabilior, quæ impetrabit & euincet, vt nihil vel remorari poſſit, quod hinc abducere vultis? Nunquam, ſcio, tam id citò fiet, quàm deſiderium veſtrum petit: & omnem moram vobis moleſtam eſſe ſcio. Nam & omnis feſtinatio, amanti mora eſſe dicitur. Sed Regium tamen Senatũ nihil vel prius vel magis agere vides, vt iam quod olim de Senatu Rom. eruditè diſputaſti, & ex tuo Cicerone repetijſti, nobis occurrat, Senatũ haberi ante Kalend. Feb.

per Legem Pupiam non potuisse : neque mense Februario toto nisi perfectis Legationibus. Lege autem Gabinia sanctum esse, etiam vsque ad Kalend Mart. Legatis Senatum quotidie dari. Sed de vestra contentione quid dicam? An quod hisce diebus audiebam vestrum illustriss. Albertum Lascium, lepidè profectò & scitè & suauiter dicere in familiari colloquio de veteris Argonautarum Heroum Legationis cõparatione? Sed illi à Colchide, altero Põti Euxini extremo littore Vellus aureum auellere atque auehere voluere. Vos Regnum non auertis, sed offertis, quod & ad alterum Ponti illius littus pertingat, & tam beatum sit, vt Polonia tota futura esse dicatur Regi nouo quædam Olbia: sicuti ad ostia Borysthenis in Pontum illum influentis, ad extremos Regni vestri fines, Strabo olim Olbiam vocauit, quam nos putamus fuisse Miletopolim. Quid de re parum mihi comperta loquar? Vestra Zamosci (non enim alterius cuiusquam Oratio rectius id fecerit) vestra Legatio Oratioque, cũ Renunciatione Electionis, eiúsque (vt vocatur) Decreto, trecentis (vt audio) sigillis confirmato, quod adfert, melius exponet, quale quantumque nunc Regnum offerat deferatue: minùs vt iam miremur, eam impetrare quod impetrat. Ego ineptus fuero, si quid addere velim: sed tamen cùm de eius Regni dignitate agitur (vt nihil nunc magis est in ore hominũ) & aliquid ex historia obijcitur, quod eam imminuere videatur, muti esse non debent homines e-

ius ſtudioſi, tametſi non niſi ἰφεκτῶς de rebus veſtris loquamur. Ecce, vt & me vnum ex ijs eſſe ſcias, qui earum gloriæ iniuriam fieri vix patiantur, narrabo, ecquid nuper reſpõderim (vos, an recte reſpõderim, iudicabitis) cùm quidam obijcerent, quod Helmodius Lubecenſis (huius enim hiſtoria Slauica, quæ antea tenebricoſa & obſcura erat, nunc paſſim legitur) ſcripſit de Polonia, Slauorum (vt ait) prouincia. *Quondam* (inquit) *habuit Regem: nunc à Ducibus gubernatur. Seruit & ipſa, ſicut Boemia, ſub tributo, Imperatoriæ Maiſtati.* Ne hoc teſtimonium minueret Maieſtatem Reip. veſtræ, reſpondi ijs verbis deſcribi Poloniam eiúſque conditionem, qualis erat, illius Scriptoris tempore, circa annum MCLX. cùm iam octoginta antè annis Polonia Regiam dignitatem amiſerat, ſuo iure ſpoliata iudicio Pontificis Rom. odio tyranni Boleſlai ſecundi, quem Ferum vocant. Sed addebam, circa annum MCCXCV. Regiam ſuam dignitatem, recuperaſſe, eámque etiam maiorem, & maiori poteſtate libertatéque cumulatam, ne Imperio Germanico amplius aut ſubeſſet aut quicquam penderet: denique optimo iure eſſet, optima conditione, qua regnum Franciæ eſſe dicitur. Primam verò Regni Polonici conſtitutionem cũ religionis Chriſtianæ inſtitutione & acceſsione coniunctam, circa annum Chriſti milleſimum (quo tempore etiam cepit ſtirps eorum Regum, qui in Francia imperant) cepiſſe quidem ex auctoritate Imp. Othonis

tertij: sed iam tum Regnum hoc nouum sic fuisse propagatum, vt non minùs longè latéque patuerit, quàm Franciæ Regnum eius temporis. Non enim repudiare possum testimonium Slauislai Orichonij vestri, qui in sua aduersus Mantuanum illum declamatione, Boleslaus (inquit) primus Rex noster à Roxolanis lacessitus bello, Regnum suum ad Boristhenem promouit. Idem postea multis detrimentis à Germanis affectus, Albi flumine Poloniam terminauit. Deinde Prussiæ atque Liuoniæ latrociniis coactus, Athlantico mari Regnum suũ definiuit: neq; Pannonia pacata priùs illi fuit, quàm Curpati montis illas insanas moles irruentibus Hũgariis obiecisset.

Intersunt ab eo tempore, vsque ad hanc ætatem anni (vt existimo) plusquam quingenti. Interea verò Regnum hoc vestrum, auctum potiusquam imminutum esse, & magna accessione prope duplicatum fuisse videri, ne aduersarij quidem negauerint: multo quidem certè nunc maius esse, quàm cùm deferretur Ludouico nostro. Omitto quæ de Regni vestri alia antiquitate & gloria alij prædicant. Non enim huius vel loci vel temporis ea sunt. Sed ab aliis tamen vestrarum Antiquitatum studiosis talia predicari facile patior: neque modo de vestris Slauis, sed & de Sarmatis: imo & de Scythis & Getis, multa iactari honoris causa. Et quis non lubenter audiat laudari vel Anacharsin, Solonis familiarem, Regísque Scythici fratrem? vel Zamol.

xin Pythagoræ contubernalem, *Regíſque* Getici Aſſeſſorem? Quis tam faſtidioſus ſit, qui contemnat, quod Strabo ſcribit, Zamolxin olim fuiſſe, qualis apud Bærebyſtam Regem erat Deceneus: ſempérque apud Getarum Reges aliquem fuiſſe conſiliarium, qualis apud Berebyſtam erat Deceneus tempore Strabonis: & qualem te Zamoſci apud Henricum Regem fore credimus. Sint ſane illæ veluti imagines ſapientum virorum, quos in veſtra Legatione videmus, ad Regni gubernationem comparatorum: ſint exempla abs prima antiquitate Maiorum veſtrorum repetita, quæ Regibus nunc quoque veſtris commendentur. Sed non eſt huius loci, talia perſequi pluribus verbis: multóque minùs alia Scythicarum Antiquitatum præclara monumenta: tametſi ſymbolica magis fortaſſe ſint, quàm fabuloſa, & nunc quoque Regibus oportunè incultarentur: qualia ſunt, quæ narrant de primi Scytharum Regis tribus filijs Lippoxaï, Harpoxaï, & Colpoxaï: quorũ minimus natu, quia magis eſſet moderatus, prælatus ſit duobus ſuis fratribus, quorum prior nimium præceps, alter nimium tardus erat: & quod his flamma prohibitis negatum eſt, potuerit manu tangere aurea hæc inſignia cælo demiſſa, Aratrum, Iugum, Securim, phyalam. Audio hæc Regnorum ſymbola arcana, & myſteria veſtris Aborignibus aſcripta, prolixè exponi à noſtro Goropio Belga: eumque ſupra alios, rara quædam eius generis, quæ ad ve-

ſtras Antiquitates pertinent, ſcite & erudite collegiſſe: ſed quæ nunc à me inculcari nihil attinet, nō magis quā quæ cohoneſtandi veſtri Viſtulæ cauſa, qui in ſinum Venedicum maris Baltici effunditur, contendit eum eſſe Eridanum, à Veteribus Electri nomine laudatum, quem Virgilius fluuiorum Regem dixerit, non eum, qui in ſinum Adriaticum Venetæ Reip. influit: & veteres ſcriptores rerum Sarmaticarum minùs peritos, ea in re erroris coarguit. Sed faciat hoc licet bono & liberali erga gentem veſtram animo, tamen nimis ocioſus videbor, ſi vt laudem, vnde veſtra Curulis Legatio venit cū ſuo Munere, eò excurram, & vos etiamnum de via longa feſſos, tali veluti poetica oblectatione fatigem.

Verum etſi nolim ocioſe immorari in Regni veſtri, quod Legationis veſtræ munus eſſe dicimus, antiquis laudibus: tamen ingratus fuero & inofficioſus, ſi non addidero, maximæ laudis cauſa, Regnum à vobis deferri & literatum & literatis hominibus refertum: quod ne ipſa quidem Barbaries nunc Barbarum dicere auſit. Laudent in eo alij Equitum nobilitatem, multitudinem, fortitudinem, qua armatum eſſe dicitur. Meum eſt, anteferre ſtudia doctrinę, & doctorum virorum, quibus abundat, ingenia meritáque. Quid enim? ipſa Italia, voce & confeſſione ſui tuiq́ue Caroli Sigonij teſtata eſt, ſeſe Poloniæ in eo curriculo laudis cedere. Meminiſti enim Zamoſci, quid ille in epiſtola ad veſtrum Marianum Lezentium publicè conſi-

gnauit, prolixé confessus, humanitatis & literarum studia, quæ propria quondam Italię fuerunt, finibus Italicis emissa ad Polonos se, quasi in colonias, contulisse: & cùm alia cum multis communicare, ingeniorum verò & literarum laudem sibi solis Polonos vindicare. Sed Italia de se viderit. Galliam modò, cuius studia iam aliquot annis remissa languent, & sepulta prope opprimuntur, dicam, nouo hoc vestro exemplo rursus excitari ad pristinam laudem & decus & contentionem liberalis doctrinæ. Quid dicam, cùm vestra Legatio viros ostendat militari virtute præstantes, totoque etiam vultu Martem spirantes, eam tamen magis literatam esse quàm Martialem, magísque rei literariæ quàm militaris vel curam gerere, vel causam agere? Etsi forte fremant & ringantur, si qui vos barbari circunstent spectatores eius actionis, tamen scitote vel ipsos parietes Curiæ, in qua id agendo curandoque stabitis aut sedebitis, vobis applaudere, letitia subsultantes, vt tandem excludant nouam barbariem, quę ijs insultat: neque vlla olim Romæ fuit, vt appellabatur, Græcostosis, quæ Legatorum Statio fuit: quæ ausit sese comparare cùm ea, quam Gallia deinceps vestræ Legationis memor retinebit & colet, Polonostasi? Laudent ergo alij alias vestras actiones. Ego quam dico, imprimis laudauero: neque magis quicquam optauero, quàm vt rursus efficiat, quod de suo Ioanne Sidonius Apollinaris noster ante annos M C. scripsit. Scripsit eum

literas in Gallia sepultas suscitasse, vt solum esset deinceps Nobilitatis indicium, literas nosse.

Sed an hoc rursus fieri posse speras hac tempestate Ioannes Zamosci? Ego optare posum: sperare non posum. Et quorsum nunc apud te literarum patronum & vindicem summum, earum causam agam? defensionem suscipiam? laudes commemorem? quid etiam querimoniam exaggerem malę tractationis, qua illæ in multis Regnis, in quorum Solio, cum eruditis Legibus, quarum perpolitas Tabulas circunferunt, sedere deberent, indigna iniustaque barbarie opprimuntur, affliguntur, proculcantur: suis honoribus debitísque premijs spoliantur, & prope ad ludibrium ignominiosè prostituuntur? Quid nihilominus repetam, quam illæ suggerunt, & antea indicaui, sed satis inculcare non possum, veterem in Imp Taciti electione acclamationem, *Quis melius, quàm literatus, Imperat?* Quid Platonis vulgatam iam satis, sed nondum intellectam satis sententiam, Beatas fore Respublicas, cùm aut Philosophi regnabunt, aut Reges Philosophabuntur? Quid (ne discedam ab Andegauensium Francorum historia) in vno Roberto, ab ijs prognato, Rege Neapolitano, quem doctiss. Franciscus Petrarcha Regem Regum testatur dictum esse propter studia literarum, quas etiam Diademati suo se anteferre profitebatur, ostendam, quid nostri Reges prę-stare debeant? Quid Renatum nostrum eiusdem

gentis Regem, ostendam inscitia historiæ amisisse Regnum & Neapolim, quam eius aduersarius Alphonsus Rex literatus, præsidio & memoria literarũ euicítne: miremur eum suis militaribus Signis Librum appinxisse: quamuis non omnes forte intelligant, ecquem potissimum librum indicaret.

Vt ad vos reuertar Zamoscii: dico vestram Legationẽ, literis iacentibus & prope deploratis animũ reddidisse, & veluti Signũ bonæ spei altè in Gallia sustulisse, cũ de studijs literarum magis atq; magis excitandis etiam cũ eo Rege, quem petit agit, à quo & restitutionem & amplificationem Academiæ Cracouiensis stipulatur, & hãc statuit non postremam esse Regni gloriam decus, & præsidium. Audiuimus non modo ex hac Lutetia Parisiorum ante annos CLXX. doctores literarum ad illam Academiam vestram instituendam repetitos esse, sed & quid ad eam Scholã erigendam contulerit cura & liberalitas ipsius quoq; Heduigis Reginę vestræ, filiæ Ludouici nostri: quo magis & hæc (tanti Dux fęmina facti) viris exprobatura merito sit, quod audire debent, si tali exemplo non excitentur. Sed si Legatio vestra, quod suscepit, vrgeat, nulla est huius temporis barbaries tanta, quæ rebus pręclaris obstare possit: & in hoc quoq; Regno atque adeo in ea ipsa Curia, in qua hoc agitis & curatis, & inter eos proceres, cum quibus id agitis: occurrent literatum patroni & vindices, qui vobiscum conspirent, Ecce enim, ipse (quem iterum honoris causa nominabo)

Huraldus Cheuernius,Regis, quo de quęritur, Cancellarius, qui & ex eius ſententia & auctoritate ſuperioribus annis mihi mandauit curam & reſtitutionem Academiæ Andegauẽſis,in qua melioris Iuriſprudẽtiæ vox perſonaret,vobis adeſt:adeſt & occurrit Henricus Memmius,Regis Nauarri Cancellarius doctiſſimus,& doctorum ſtudioſorúmque hominum Mecœnas magnus:occurrit & qui ad vos in hanc vrbem honoris cauſa introducẽdos cum Principibus præmiſſus eſt, Paulus Foxius,non minus & ipſe literatus quàm nobilis literarũ cultor, quarum dignitatem apud alias quoque gentes ſuis Legationibus auxit. Adeſt & Faber Pibracius, Regius in Senatu Aduocatus, Iuriſconſultus terſus & diſertus, qui vos comitabitur, & Regem ad vos abiturum ſequetur: denique adeſt,qui hanc ipſam literarũ cauſam in veſtris Comitiis egit, & cum Regni, quo de agitur,cauſa primus coniunxit,& quod magno animo cœpit,maximo vobiſcũ perſequitur,Monlucius Valẽtinus. Et dubitamus adhuc, quid literæ ſperare debeant? quid Legatio veſtra in hoc genere efficiet? quid veſtra Academia Cracouienſis impetrabit, vt etiã ſuperet veterem (nam de miſeris huius tẽporis Scholis nihil nunc dico) Maſſiliã,Athenas,Berytũ? Crede mihi minimè vano,Zamoſci,ſtatim atque ſupra hoſpitij in hac vrbe tui fores cum tuis inſignibus trium haſtarum, nomen tuum ſubſcriptum legerunt homines dediti ſtudiis doctrinæ:cùm interpretati ſunt illas eſſe haſtas Palladis potius quàm

Martis,tùm verò neſcio qua repẽtè ſpe bona recreati reſpirarunt.Nihil morati ſunt illud inſcriptioni nominis tui additum, *Capitaneo Belſenſi generali*,&c.ſed ſtatim atque legerunt iſtud, *Ioanni Sario Zamoſcio:* quid ſperare, quid expectare ab hac Legatione deberent,ſenſerunt.

Dixi, qualis hæc Legatio ſit,quæ defert Regnum magnum, antiquum, literatum. Etſi verò alias eius Regni dotes non addam, tamen nec debeo nec poſſum prætermittere, quod prius dicere debui, Regnum pacatum deferri, quod vel togatus Princeps adire queat: neque domi modò pacatum, ſed etiam foris. Nam & ipſe Moſchus, perpetuus alioqui & acer hoſtis,ex quo tempore audiuit hinc Regem à vobis peti,agere de induciis vel fœdere dicitur.

Fuerunt quidem,vt antè dixi,ſemper olim oblata Regna Andiũ Principibus: ſed cogor fateri fuiſſe controuerſa, litigioſa, turbulenta, & quæ cum magno exercitu adeunda & armis euincenda eſſent, & ab hoſtibus,qui eiiciendi atque expellẽdi erant, iam occupata. Quid enim aliud dicam, ſiue Regnũ Angliæ,ſiue Siciliæ,ſiue Neapoleos,ſiue Tarraconis, ſiue Pannoniæ,conſiderem,quale erat,cùm illis oblatum eſt,& qua conditione noſtris deferretur.

Habet itaque hoc veluti ſingulare &(vt verbo Iuris noſtri vtar) præcipuum (quod quidem certè vt rarum eſt,ſic eſt maximum) quod veſtra Legatio defert, vt parata non minus quàm pacata poſſeſſio ſit, ſine lite,ſine armis,ſine vllo bello:denique (vt eſt in

prouerbio) sine sudore & sanguine. Neque verò dissimulamus, nos etiam legisse vestrorum Commentarios, qui de Rep. emendanda inscribuntur: ex iisque iampridem intellexisse, quædam Regni vestri esse vlcera, quæ curanda sint, & magnam difficultatum molem subiturum eum esse, qui hanc curationem suscipiet. Sed nihil tamen est, quod Regium animum vestro consilio confirmatum deterreat. Scimus & de quibusdam legibus illic inter Equites & ciues (vt vocantur) magnas esse quæstiones: neque ignoramus maiores esse de Religione dissensiones, neque modò nuper natas, quæ totam Europam peruagantur & concutiunt, sed & alias multò antiquiores, quales & inter Græcos & Latinos multis iam seculis fuerunt. Sed tantò magis admiramur Genium (vt ita dicam) vestri Regni, in quo tale (vt vulgò vocatur) schisma nullas dat turbas, neque Reip. corpus & cõcordiam distrahit. Equidem cùm aliquando legerem, Ruthenos, vt nunc dicuntur, qui olim Roxolani dicebantur, accepisse doctores Religionis à Constantinopolitano Patriarcha: & in Russicis Chronicis annotatum esse, id esse factũ anno 6497. (vt illi quidem numerant) incidere autem hoc tempus in annum Christi DCCCCLXXX. paucis pòst annis quàm à Romano Pontifice Poloni in Religione primùm instituti fuêre: & meminissem, quale iam tum schisma, quale dissidium exarsisset inter Romanam & Constantinopolitanam Ecclesiam: dubitabam, num populi ita dissidentes coalescere possent

sub vno Rege. Sed cùm deinde legi, Russiam tãdem à Casimiro Magno, Poloniæ Rege (cui etiam tunc aderãt nostri illi Carolo-Robertus & eius filius Ludouicus, paulò antè designati heredes Poloniæ) in prouinciæ formam redactam esse, ea lege, vt illa in Religionis causa nihil mutaret: eámque cum illa sua αὐτονομίᾳ pacatam, cum reliqua Polonia bene coaluisse: intellexi, in vestro Regno facilè fieri, quod alibi vix putaretur fieri posse. Difficilior quidem est dissensio altera, quæ superioribus annis exarsit: & aliorum Regnorum exempla faciunt, vt magis intelligamus, ecquò illa erumpere soleat. Sed feliciorem esse Regni vestri conditionem in hoc genere audimus: vt & in ipso (loquor, vt cœpi) collegio vestræ Legationis agnoscimus admirabile exemplum concordiæ & coniunctionis ciuilis, quam non diuellat dissensio aliqua de religione: & in illa ipsa electione, cuius internũcij estis, in vestris Comitiis, talem conspirationem aliæ gentes admirantur. Ergo Regnum in eo statu, in quo alioqui putarentur turbulentæ tempestates existere, tamen pacatum & sedatum, & domi foríque quietum, cum illa sua libertate, quæ intra suos se fines continet, suorúmque interea omnium Ordinum concordia summa, defert Legatio hæc vestra: & vt est conflata atque temperata ex omnium Ordinum viris sapientissimis, tanquam concentus quidam collectus ex distinctis sonis, & dissimilium alioqui vocum moderatione (agnoscis Zamoscí de Rep. temperanda sic locutum esse Scipio-

nem in libris tui Ciceronis) dat egregiũ exemplum boni Consilij ad bene beatéque regnandum, & ad eam Reip. moderationem retinendam, in cuius conseruatione salus quoque Regni posita est. Sed propè præuaricari viderer, si iam prætermittam quod pertinet ad commendãdum Legationis vestræ munus, hoc est, Regnum & Diadema, quod illa offert, vt Orientales, sic & Septentrionales populos vestros, nõ modò esse, sempérque fuisse φιλοβασιλεῖς, eáque in re cum Francis conuenire: sed & Reges suos tam venerari, & propè adorare, quàm à Regibus abhorruerunt olim & Græci & Romani. Quod cùm audio, venit in mentem quod apud Plutarchum Artabanus ille Satrapa Persicus, Themistoclem Atheniensem, qui ad Regem Persarum venerat, monet. *Leges* (inquit) *ô hospes, aliæ sunt apud alios. Vos Græci præ omnibus rebus libertatem laudatis: Apud nos autem ea Lex præstantißima est, quæ venerari Regem, tanquam effigiem Dei, iubet.* Sed meminimus tamen Persas in illa sua adoratione tam stupidos non fuisse, quin acutè discernerent inter Regem & Tyrãnum: vt & Herodotus narrat, grauiter illos iudicasse, & sapienter dixisse, Cyrum quidem, fuisse patrem, Cambysem verò, dominum: Darium autem, mercatorem siue κάπηλον. Sed neque vestris Maioribus defuisse vel iudicium vel animum, vbi abdicandi Tyranni fuêre, docent nos Historiæ vestræ, & exempla duorum fratrum Regum, Vladislai secundi, & Miecislai tertij: neque quod ex Archiuis Regni vestri secretiori-

bus prolatum est, ignoramus, cùm Casimirus fratri illi suo Miecislao pulso surrogaretur, quale Anathema, subscribente ipso Casimiro, voce Antistitis Cracouiensis denuntiatum sit latronibus & Tyrannis exitio deuouendis, vniuerso populo & Nobilium cœtu accinente istud AMEN. Verum vetus dictum est, eum demùm bonos Reges amare, qui malos oderit. & venit in mentem, quod non minuendæ Maiestatis causa, Tacitus, cùm laudaret veterum Germanorum mores scripsit: *Nec Regibus eorum infinita aut libera potestas.* Et verò ea demùm vera Regna sunt, quæ legibus astricta, ad earum regulam diriguntur: neque propriè Regna dixeris, quæ recta nõ sunt, sed effrenata detorquentur in Tyrannidem: de quibus quidem meus Pacatus in suo ad Theodosium Panegyrico, *Illi* (inquit) *illi auidè Regna desiderant, quos soluta legibus delectat vita: quorum crudelitas, indemnatos necandi: cupiditas, priuata rapiendi: libido, honesta fœdandi, ius atque impunitatem requirunt.* Sed nos opponemus vel illam veterem puerorum cantilenã, quæ Regnum rectè facientibus offert, vt est apud Horatium. Rex eris (aiunt) si rectè facias: neque sanus quisquam admiserit impuram illam illius & incestæ & furiosæ meretricis vocem, *Si libet, licet.* Neque est, quod Fricius vestrâs in suo de Legibus libro vel se torqueat, vel nostrum Vlpianum accuset, quia dixerit, Principem legibus solutum esse. Id enim (vt indicat inscriptio) modò dixit ad Legem Iuliam Papiam: ex qua & exemplum illius solutionis

proponitur in L.55. & 57.De Legat.2. vt quibus ille legibus ſolutus eſſe dicatur,rectius intelligamus: & obſeruemus quòd in L.3. C.De teſtam. Lex Imperij non niſi ſolennibus Iuris Imperatorem abſoluere dicitur.

Hæc habui hoc tempore Zamoſci, quæ quamuis incondita (non enim aliter potui in hac tumultuaria & iactatione & diſcurſatione & feſtinatione & veluti motoria fabula huius peregrinationis) ad te & ampliſs. tuos Collegas referre vtcunque volui, ex animi mei ſententia,de Legatione hac veſtra,veſtróque, cuius cauſa illa ſuſcepta eſt, Regno: vt cùm aures tuas circumſonet publica Galliæ gratulatio, priuatũ quoque habeas vnius hominis tui ſtudioſi conſenſum, non diſſimilis officij, priuati quidem, ſed non minus vel enixi vel obnoxij ſtudio incitatum.Priuſquàm tamen deſinam,te dimiſſo,peto,mihi vt liceat quod occurrit, breuiter addere, de illo, cuius iam antè memini,ſed ſępius meminiſſe debeo, Principe veſtrę Legationis:dico de illuſtriſſimo Alberto Laſcio.Nam & hæc altera apoſtrophè non ingrata fuerit noſtræ huius Orationis cõcluſio, quam non artificium aliquod eruditum, ſed ſine vlla arte ſimplex veritas & ingenuus affectus exprimet.

Audies tu quidem LASCI, ab aliis fortaſſe plura, & de te & de nobiliſſima tua familia, quæ audiui ex ore tui Franciſci Maſlouij, viri & doctiſſimi & humaniſſimi,& mihi amiciſſimi. Sed & ipſi in tuo Comitatu Duces, Principéſque Circaſſij, qui tibi Re-

gnum ſuæ gentis deferunt, boni teſtes eſſe poſſunt, quantum tibi debeat Gallia, cuius Henrico, Regnũ maius defers, & huius cauſam atque dignitatem rei tuæ anteponis. Equidem non is ego ſum, qui poſſim quicquid deberem, dicere de nobiliſs. familiæ gentíſque tuæ officiis, meritíſque erga Franciam, & veteri quadam inter vtrãque neceſſitudine. Sed ne me quidem omnia eius generis ignorare ſcito: iudicare tamen ex comparatione, multo pluris eſſe Legationem hanc tuam, quæ ſuperet officia omnia meritáque Maiorum tuorum, qui huius Regni ſemper ſtudioſi fuêre. Dicent alij de auo tuo, qui tres filios ſuos educari in Gallia voluit. Ego primum eorũ, patrem tuum Hieronymum, modò dicam, ſic in ſinu ipſius Regis Franciſci primi magníque educatum fuiſſe, vt ne quidem carcer & captiuitas alterum ab altero auellere potuerit. Non enim obliti ſumus, Regis illius in Italia capti & in Hiſpaniam abducti comitẽ fuiſſe, & omnium ærumnarum, quas carcer talis adferre poteſt, ſocium & participem lubenter fuiſſe patrem tuum: vt & ſcimus Regem illum minimè aut ingratum aut immemorem talis & fidei & amoris & officij, non literis modò, ſed & reipſa ſæpè teſtatum fuiſſe, quãti & illum & totam eius familiam faceret. Nam & admirabatur inuictam illius virtutem, quæ & eluxit in altero carcere, in quem non tam culpa Gritti Turco-Veneti, quàm ingrati Vayuodæ iniuſtitia incidit vir non minus iuſtus & innocẽs, quàm fortis: Ingratum Vayuodam dico, qui patri tuo & vitam

vitam & ſtatum & ſolium ſuum debebat. Legi quas ex hoc carcere Pannonio ad amicos ſcribebat literas pater tuus, teſtes excelſi infractíque & heroici animi: quas cùm legiſſet Rex Franciſcus, non minus commotus eſt tam indigno acerbóque amici caſu, quàm ſuo: & illo capto vinctóque, captus etiamnum vinctúſque ſibi eſſe videbatur: neque cõquieuit, donec eum glorioſe liberatum eſſe audiuit: ad cuius liberationẽ non minus auxilij contulit, quàm vel Rex ipſius Sigiſmundus, vel amicus & affinis Tarnouius. Factum id fuit anno M. D. XXXIIII. Sed vt magis atque magis coniunctionem, officiorum vicibus ſępè confirmatam, quæ interceſſit inter Regem illum noſtrum & patrem tuum, agnoſcere etiam nos intelligas, meminimus quid duobus pòſt annis acciderit. Legi enim LASCI, literas ab eo Rege ad patrem tuũ amãtiſſimè ſcriptas, quas etiamnum publicè in Gallia legi velim, ſcriptas (inquam) Lugduni XXII. die Iunij, M. D. XXXVI. quo tempore quàm ab hoſtibus potentiſſimis Rex premeretur, vix quenquam ignorare exiſtimo. Quid igitur? Confugit ad amicum, cuius eo tempore in Tranſſyluania regnantis (ô admirabiles rerum vices!) auxilium per literas implo-raret: & ipſa ſtatim earum literarum inſcriptione palàm teſtatus eſt, quantũ illi deferret. Inſcriptio enim hæc ab omnibus legebatur: *Illuſtriß. & magnifico Hieronymo de Laſco, Palatino Siradienſi, Vvayuodæ Tranſſyluaniæ, dilecto & cariſſimo conſanguineo noſtro.* Sed quod literis illis incluſũ legebatur, maius quip-

piam fuit. Neque tamen iam quicquid illud est, aut exscribam aut recitabo. Istud modò ex eis repetã & edam: *Venit in mentem nobis eximius tuus erga nos amor & fauor: quo etiam tum præstabas, quum à nobis nõdum fuisses in sacrum Ordinẽ Equitum nostrorũ receptus. Age itaque & ostende, quid tua nunc virtus, quid dexteritas possit. Nam sicuti aurũ igni, ita periculo fides percipitur. Ratio autem præsentis temporis & indigentia nostra exposcit, vt ostendas, quia nobis & fortunis nostris non solùm benè faues, sed etiam opera & factis ades. Magnã fidem & expectationem posuimus in fide & probitate tua, qui tibi de nobis vicißim longè maiora quàm vt de his cogitare nunc poßis, polliceri debes.*

Quid dicam, cùm pater tuus magnis de rebus Legatus in Galliam veniſſet, quàm arcto eum propè vt fratrem cõplexu Rex ille exceperit? Quid verò, quid si nunc viueret, & te paternis vestigiis insistentẽ hîc videret? Quid si nepoti Regnum deferentem? An olim Rex Masiniſſa iam senex, cùm iuniorẽ Scipionem exciperet, cuius auum Africanum coluerat, maiori gaudio commotus fuit, cùm lachrymis incredibili lætitia expreſſis perfusus, suspiciens in cælum (iuuat enim quod & antea recitaui, totidem verbis repetere) exclamauit, *Grates tibi ago summe Sol, quòd antequã ex hac vita migro, conspicio in meo Regno & his tectis Cornelium Scipionem, cuius nomine ipso recreor?*

Age, nihil nisi de Legationibus dicam, &, si vis, patris etiã tui fratres, patruos tuos, Legatos magnos, missos faciam, vt in eo & te solo consistam. Patruos

tuos dico, non illum modò Ioannem, quẽ ex Anglia redeuntem aliquando in Germania vidi, sed & Staniſlaum, qui à Rege Sigiſmundo Auguſto miſſus ad Imp. Carolũ V. anno M.D.XLVIII. in Auguſtanis Comitiis Imperij, cauſam egit Pruſſiæ, tanta cum admiratione & magni illius Cæſaris & omnium, qui aderant, Germaniæ Principum. Sed ſi quis vnquã Legatus fuit, cuius exemplum, tanquam norma officij, Legatis præſcribi debeat, non ſecus atque olim noſter Mucius Scæuola, Aſiæ Proconſul, eiúſque memoria & veluti effigies omnibus in Prouinciam ituris Magiſtratibus proponebatur: eum ego audio fuiſſe patrem tuum. Nam etſi quas non modò in Galliã, ſed & in Daniam Legationes obiit, nunc prętermittam: an non admirabiles fuêre, quas etiã ſedecies obiit ad ipſum Solimannũ, Reip. Chriſtianę cauſa? Ipſe Oriẽs vidit, quod in iis admiraretur: & Solimãnus ipſe talẽ Legatum tandẽ reformidans, quem non poterat non reuereri, non putauit, niſi illo ſublato, ſeſe noſtri orbis Chriſtiani & Europę noſtrę propugnaculũ (dico Pannoniam) euertere poſſe: & tamen talẽ Legatum apertè violare auſus non eſt, ſed lẽto veneno clã tentatũ, barbarus Tyrannus dimiſit, in patria & ſinu Regis ſui Sigiſmũdi placidè moriturum poſt varios caſus, poſt tot diſcrimina rerum. Non blãdimur tibi LASCI, neque cuiquã aſſentari didicimus. Sed neque hiſtoriã aut vitam patris ſui deſcribimus: quod ſi ſuſcepiſſem, lõgiorem commentariũ inſtituerem. Verùm & ſi dixero, patris illius tui memoriam glo-

riámque maiorem quoque esse, quàm sit vel ipsius Ioannis Tarnouij, quem habuit & amicũ & socium & affinem: & quem inter Polonię decora, quę hodie quoque laudari lubenter audio, meritò celebrari fateor: nihil dixero, quod nũc & Tarnouius ipse agnouerit: & tamen Tarnouiũ illũ dico, cui ipsa Italia, honoris causa, accinere, Iulij Iouij voce, non dubitauit:

Salue ô Sarmaticæ gentis fortißime Ductor,
Iustitia atque armis quis se tibi conferat vnquam?
Sarmata magnanime, agnoscet ventura vetustas,
Nullum posse tibi similem monstrarier orbi.

Sed neque si de comparatione Legationum agatur, cesserit pater tuus, tametsi Tarnouium vestrum non nesciam totũ penè terrarum orbẽ nobilissima peregrinatione peragrasse, neque modò Asiam, Syriam, Ægyptum, Africã ad ipsum vsque Oceanum Atlanticũ, vbi & aduersus Barbaros fortissimè dimicauit pro Rege Lusitano, sed & ad Leonem Pont. & ad Imp. Carolum V. missum esse, tandémque in patriã reuersum, Regiis copiis sic præfectum fuisse, vt Polonię veluti Imperator esset & diceretur. Quia verò de gloria rei militaris nunc non certatur, nolo Lascı, comparare illius cum tua, victoriam & triumphum de Moldauia: nolo quęrere, an ille fortius iustiúsque Petrum Moldauię Regulum vicerit, an tu Alexandrum Tyrãnum profligaris. Illud nunc modò volo, neque patris tui Hieronymi, neque illius Tarnouij Legationes, quantũuis nobiles & illustres, posse cum hac vna vestra comparari.

FINIS.

Qu
Qu
Qu